

ומסתבר שאם הפריש משלו, אי אפשר לאחר להקריבו עבורו בלא הסכמתו, אף בעולה ושלמים, ואף בדיעבד – שבאופן זה ודאי מקפיד (חו"ב. וע' גם בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב מו, ב סד"ה והנה מבואר).

ו. נראה שבאופן שהרגילות היא לשחוט עבור אחר ונוח לו בכך, כגון בעל השוחט קרבן פסח עבור אשתו – נחשב כאילו אמר לו להקריב עבורו [וכמו שכתבו ראשונים (ער"ן נדרים לו) בקרבן שאבד, שנחשב כנתרצה]. לא אמרו אלא כשאין הדבר שכיח שיקריב שלא מדעתו ואירע כן (עפ"י חזו"א אה"ע קלו לוף לה סק"א).

ז. יש מי שמצדד לומר שאם מזכה לחברו את הבהמה או מעות – אין צריך את דעתו, שאין זה נחשב שמתכפר בדבר שאינו שלו. וכאן מדובר כשמקריב את בהמתו קרבן עבור חברו (ע' אור גדול על המשניות).

ח. מי שאמר תיקרב חטאתי ולא תכפר עלי – אינו מתכפר (עפ"י כריתות ז. ובתחילה רבא חלק על כך, חזר בו).

פרק ששי; דפים כא – כב

לד. בית דין היורד לנכסי יתומים למוכרם, כדי להגבות מעות לבעלי חובות – כיצד נעשית מכירת הנכסים? וכיצד הדין בגזבר המוכר קרקע של הקדש (ובשאר גביית חוב איש מרעהו)?

כשב"ד נזקקים לנכסי יתומים, שמים את קרקע היתומים ומכריזים עליה שלשים יום (בדוקא, ולא יותר. עפ"י ירושלמי כתובות יא,ו): כל הרוצה ליקח יבוא ויקח. שום ההקדש – שלשים יום. כן סתמה משנתנו, כדברי רבי מאיר. ואמר רב חסדא בשם אבימי: בא להכריז רצופים – שלשים יום, כאמור. בא להכריז בשני ובחמישי (שהם ימי התקבצות לדין ולקריאת התורה. עפ"י רש"י וגאונים) – שלשים יום. רבי יהודה אומר: שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש תשעים יום. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה שלשים יום. א. פסק הרמב"ם כסתם משנתנו (מלוה יב,ח).

ב. דנו המפרשים כיצד הדין בהקדש לענין הכרות שני וחמשי, וי"א שאין מכריזים אלא שלשים רצופים (ע' ירושלמי כתובות יא,ו; כס"מ ולח"מ ערכין ג,יט; שפ"א).

ומכריזים בבוקר ובערב, בשעת הוצאת פועלים והכנסתם, כי בעל הבית הרוצה ליקח שולח את פועליו בגמר עבודתם, לילך ולסייר בקרקע לבדקה. ובבקר בשעת הכנסת הפועלים, ייזכר בדבר וישאלם (כפירוש התוס'. וי"מ להפך – עפרש"י; דרישה וסמ"ע קט).

ומכריז: שדה פלונית בסימניה ובמצריה כך היא יפה (– כך וכך עושה תבואה. רש"י ועוד. וי"מ בענין אחר. ע' מ"מ מלוה יב,ח) וכך היא שומתה. ומציין לאיזה צורך נמכרת הקרקע, אם לפריעת בעל חוב או לכתובת אשה; שיש לוקח שנוח לו להגבות לבע"ח מפני שהוא נאות לקבל זווים פגומים, ויש שנוח לו להגבות לאשה מפני שלוקחת מעט מעט.

א. אם הבע"ח רוצה לעכב הקרקע לעצמו באותו סכום שב"ד שמוה – כתבו התוס' שאין צריך להכריז אלא מעמידים הקרקע בידו (וכן מובא בירושלמי כתובות יא,ו). ויש חולקים וסוברים שבכל אופן מכריזים, שמא אדם אחר יעלה את המחיר (בעל התרומות. וכן פסק הטור חו"מ קג, ע"ש בב"י, באה"ג ובהגר"א. וכן תמהו כמה אחרונים על סברת התוס' – ע' שפ"א; חו"ב).

- ב. דין הכרזה קיים רק בקרקעות, אבל במטלטלין אין מכריזים, שמא ייגנבו כשנאספים לראותם (עפ"י כתובות ק: וברש"י). וגם בהקדש אין מכריזים במטלטלין [ולא בעבדים], שאין לו אלא מקומו ושעתו (עתוס' ושטמ"ק להלן כד; רמב"ם ג, יט-כ; ר"ש משנן בפירושו לתו"כ בחקתי פי"א ו).
ג. בשאר כל אדם, כשב"ד יורדים לנכסים להגבותם – כתבו התוס' שמכריזים שלשים יום כדין יתומים [והידוש המשנה שגם היתומים דינם כשאר כל אדם ולא כהקדש החמור].
ודעת הרמב"ם (מלוה כב, ט ובמ"מ) שכשגובה מנכסים בני חורין לא נאמר שיעור מסוים, אלא יעשה הדיין כפי ראות עיניו, אבל כשטורפים הקרקע מן הלקוחות להגבות לבע"ח, מכריזים שלשים יום כביתומים.
יתומים גדולים – דינם ככל אדם (עפ"י פסקי התוס'. וע' שפ"א; שו"ת המבי"ט ח"א קכב). ויש מי שכתב שדינם כיתומים קטנים (עפ"י חלקת מחוקק קד סק"א).
ד. היו מקומות שלא נהגו בהם בהכרזה (ע' משל"מ מלוה יב, ח מתשובת הרמב"ן).
ה. אין מכריזים בשבת משום איסור 'ממצא חפצך ודבר דבר' (עפ"י אוצה"ג כתובות תשפה). ויש שלמדו זכות על הנוהגים התר בדבר, משום שההכרזה הן כצרכי רבים (ע' כנסת הגדולה שו).
ו. כתבו התוס' ועוד ראשונים (בכתובות פז) שאין מכריזים אלא לצורך גביית בע"ח מן היתומים, אבל כשמוכרים לצורך היתומים עצמם – אין דין הכרזה. וכתבו שאין נראה כן משיטת רש"י [מלבד אם מוכרים לצורך מזונותיהם] (וע' גם בפירושו ר"ג כאן ובשפת אמת).
מבואר בגמרא שאין דין הכרזה אמור בהגביית כתובה לאלמנה, מפני שבינתים היא ניוזנית מהיתומים, והריהם נפסדים ע"י שיהיו זמן ההכרזה. אבל אם תבעה כתובה בבית דין – מכריזים, כיון שכבר איבדה מזונותיה בתביעתה. וכן הדין בנכרי הנושה ברבית ואינו מצייט לבטל את לקיחת הרבית במשך זמן ההכרזה – אין מכריזים.
וכן הדין בשטר שיש בו רבית באופן המותר, כגון בעיסקא או בנכייטא – כתב השפ"א שאין מכריזים, שהרי במשך זמן זה הוא אוכל בהם רבית, כיון שהוא כשותף וכדו' ונוטל רבית בהתר.

דף כב

לה. האם בית דין נזקק לנכסי יתומים להגבות חובם לבעלי חובות ולכתובת אשה?

רב יהודה אמר רב אסי: אין נזקקים לנכסי יתומים (קטנים, עד שיגדילו. רמב"ם) אלא אם כן היתה רבית אוכלת בהם (כגון בנכרי. ונראה שהוא הדין ברבית בהתר עיסקא וכדו'. כן צדד השפ"א. ע"ש) – משום הפסד היתומים. ורבי יוחנן הוסיף אף לכתובת אשה. יש שפרשו טעמו משום הפסד היתומים, שהאלמנה ניוזנית מהם עד שהיא גובה את כתובתה [ורב אסי סובר כיון שתקנו להם את מעשה ידיה תמורת המזונות – אין כאן הפסד. ואילו לדעת רבי יוחנן, הואיל ופעמים שאין מעשה ידיה מספיקים כדי מזונותיה הלכך היתומים מפסידים]. ואמימר פרש טעמו של ר' יוחנן משום 'חינא' – שתקנו לנשים זכות זו כדי שימצאו האנשים חן בעיניהן ויאותרו להנשא (רש"י. וע' פ"א בשטמ"ק). ולפי טעם זה, אף בכתובת גרושה [שאין לה זכות מזונות] נזקקים לנכסי יתומים. וכן נהג מרימר. וכן סבר רב פפא.
מבואר בראשונים שהסוברים 'משום חינא' אינם חולקים על טעם דמזונות (ע' רמב"ם מלוה יב, ג ובנו"כ; תרומת הדשן ריו. וע' אבני מילואים קג, א בהגהה).

בהמשך הסוגיא מבואר שגם באופנים שאין הפסד ליתומים, אם אביהם הודה קודם מותו שהוא חייב, או שאמר 'תנו', או בכגון שבית דין נידוהו על שנמנע מלפרוע, ומת מתוך נידויו – לדעת רב הונא בריה דרב

יהושע (וכן שלחו מאריך ישראל לפסוק הלכה, וכן פסקו רבא ורב אשי) – נזקקים לנכסי יתומים. כי באופנים אלו אין לחוש שמא התפס משכונות לבעל דינו. ולדעת רב פפא אין מגבים מהם בכל אופן, משום שאינם בני מצוה [מלבד במקום הפסד ליתומים, שאז ב"ד נזקקים לתקנתם, כאמור]. ולדעת רבא, הטעם שאין נזקקים לנכסי יתומים הוא משום החשש שמא פרע וקיבל שובר.

רבא אינו חושש להתפסת צרורות, הלכך אם מסר שטרותיו לפלוני קודם מותו והודיעו שאין לו שטרות נוספים, ואין בתוכם שובר – גובים מן היתומים (עפ"י תוס'). ובספר שפת אמת כתב לפרש שרבא בא להוסיף חשש על חשש צררי.

רב נחמן חלק על כל זה (כן משמע מפרש"י. וע' רעק"א. וכן י"א בדעת נהרדעי שאמרו 'בכולהו נזקין'), והורה [לבסוף, עפ"י דברי רב] שנזקקים לנכסי יתומים בכל אופן.

א. התוס' כתבו שהלכה כרב נחמן בדינים. ואילו הרמב"ם פסק שחוששים לשובר ואין נזקקים,

מלבד במקום הפסד ליתומים או בכתובה משום חינא. וכן נקטו הראב"ד והרא"ש (בשור"ת פה, א

ח). והגאונים פסקו כלשון ראשונה, שאין נזקקים אלא בכתובת אלמנה משום המזונות.

ב. נחלקו הראשונים האם כשמת תוך זמנו, גובים מן היתומים, כי אין חשש שפרע תוך זמנו, או

גם בזה חוששים שמא התפיסו צררי ואין גובים מיתומים קטנים (ע' תוס' ב"ב ה: ד"ה ואפילו;

רא"ש שם, ובשור"ת פה, ה; מגיד משנה ולח"מ מלוה יב, א; חו"מ עת, א קח, א).

בעלי חובות התובעים לעקל את נכסי היתומים עפ"י בית דין, כדי שלא ייפסדו – ע' בשור"ת משיב דבר ח"ב ז).

אמר האב 'תנו שדה זו / מנה זו'; לדברי רבא, כשנזקקים לנכסים (כיון שאמר 'תנו' וכו"ל), אין מעמידים אפוטרופוס על כך [ורק ב'שדה' סתם מעמידים אפוטרופוס, כדי לברור ליתומים חלק יפה ולפורעו בזיבורית. רש"י]. ולדברי נהרדעי – מעמידים (לודא שאין שובר בין שטרותיו ושלא התפיסו צרורות, ואעפ"י שאמר 'תנו' – לא נתכוין לשם מתנה אלא היה סבור להתחייב בשביל חובו. תוס'). מלבד אם עדים מעידים על שדה שבידו שאינה שלו – אין מעמידים אפוטרופוס, שאין מחזיקים את העדים לשקרים. וכן הסיק רב אשי.

א. יש אומרים, דוקא אם נתקבלה העדות בחיי האב, או שב"ד עצמם יודעים הדבר ללא קבלת

עדות, אבל בלאו הכי אין לקבל עדות שלא בפני בעל דין, ויתומים – כשלא בפניו דמו (ע'

שור"ת הרא"ש פה, ט; ראב"ד בשטמ"ק ב"ק קיב). ואילו התוס' אין סוברים כן (וע' בשטמ"ק ב"ק בשם

הרמ"ה).

ב. הלכה כנהרדעי וכמסקנת רב אשי (רי"ף ורא"ש בכתובות ועוד). ומדברי הרמב"ם (מלוה יב, ה-ו) עולה

שב'מנה זו' – אין מעמידים אפוטרופוס. ובעדים מעידים שאינה שלו – מעמידים

אפוטרופוס כדי לטעון ולדון. ושמה גרסה אחרת היתה לו. (ערי"ן בפרק אלמנה ניונית. וע' מ"מ שם;

בהגר"א חו"מ קי סק"ט).

ג. גם כשמגבים מהיתומים לשטר שיש בו רבית או לכתובה, מעמידים להם אפוטרופוס (רמב"ם

מלוה יב, ג). ויש חולקים בכתובה (ע' בשור"ת הרשב"א ח"א תתקעד).

דין פרעון חוב וכתובה מנכסי אדם שלא בפניו – נתבאר בכתובות פה.